

BESKIDY

(Karpaty Polskie)

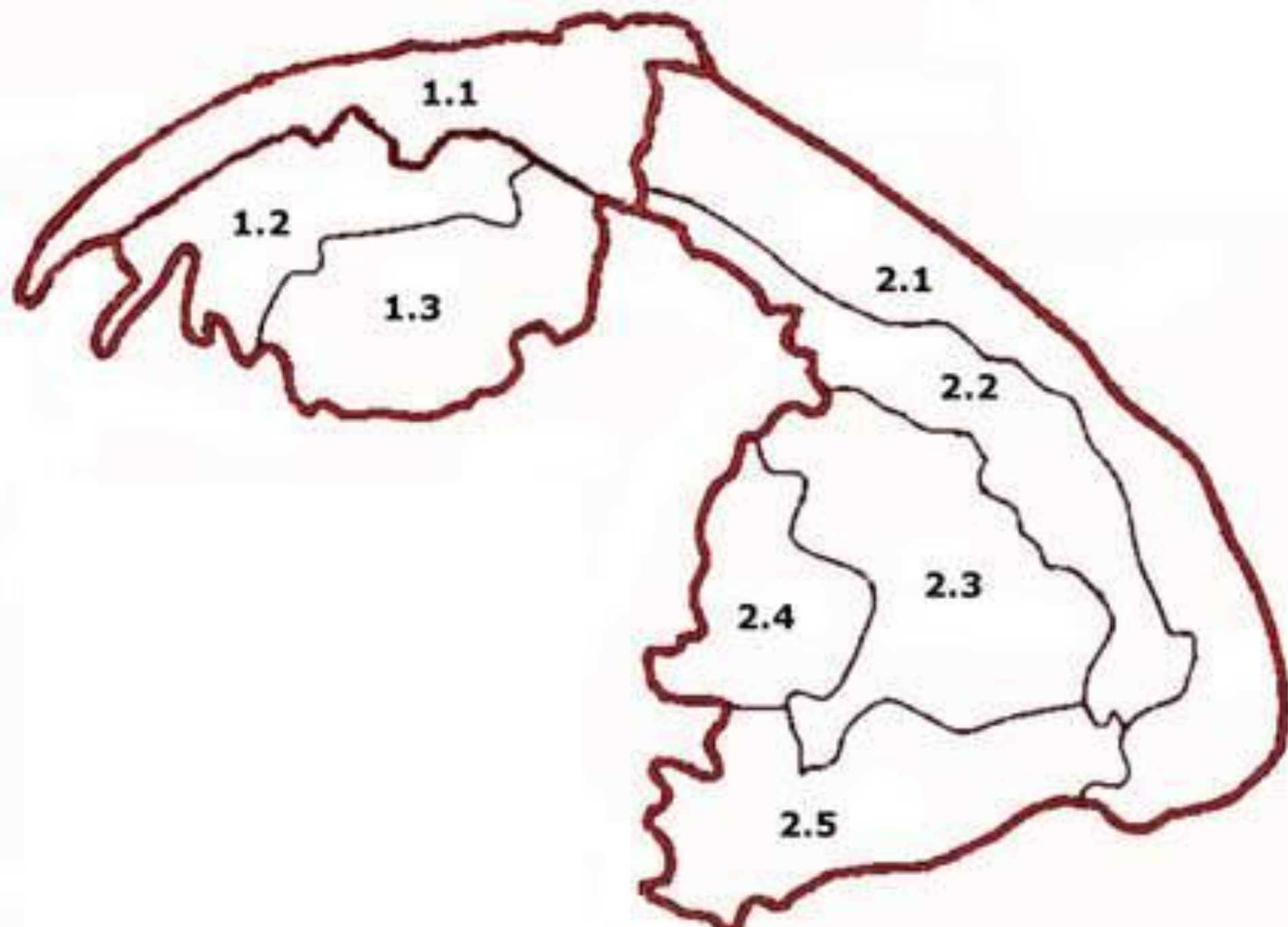
Beskidy (cz., *słow. Beskydy, ukr. Беckуdu*, ang. *Beskids*, niem. *Beskiden*)

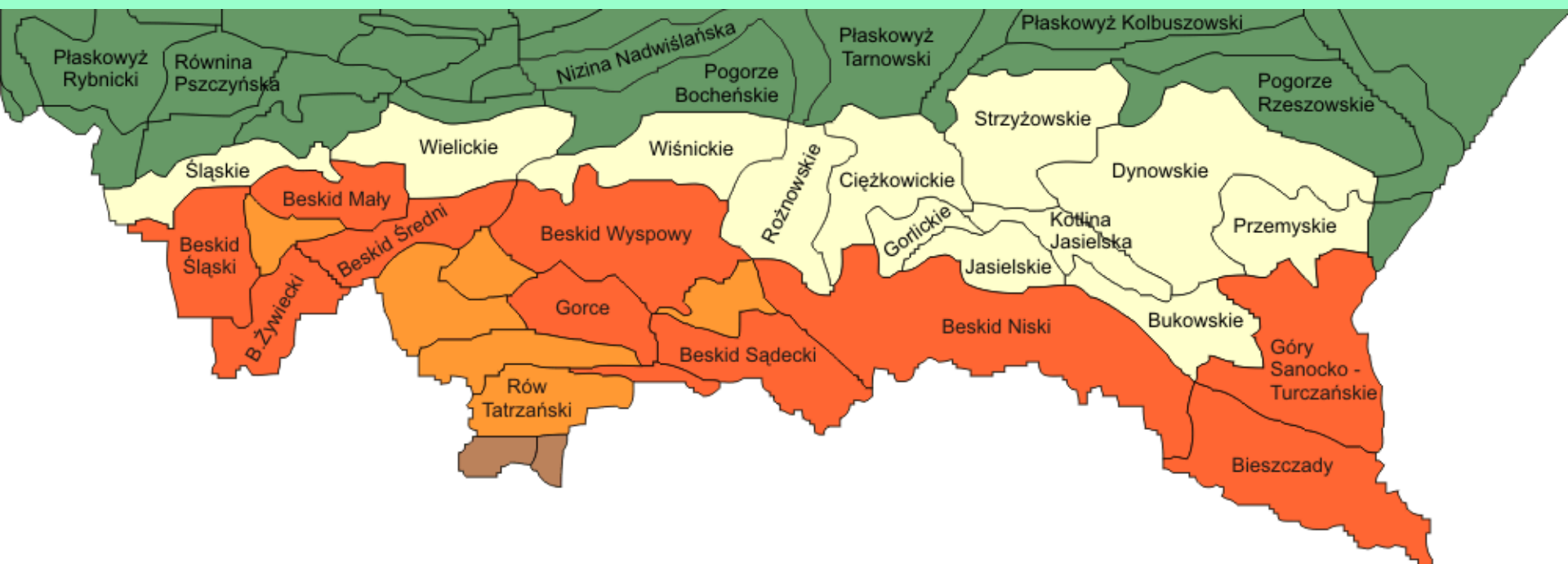
– grupa pasm górskich w Karpatach
Zewnętrznych rozciągająca się od rzeki
Beczwy na zachodzie (Czechy) po rzekę
Czeremosz (Ukraina) na wschodzie.
Szerokość pasma Beskidów wynosi ok.
50-70 km, a ich długość ok. 600 km.

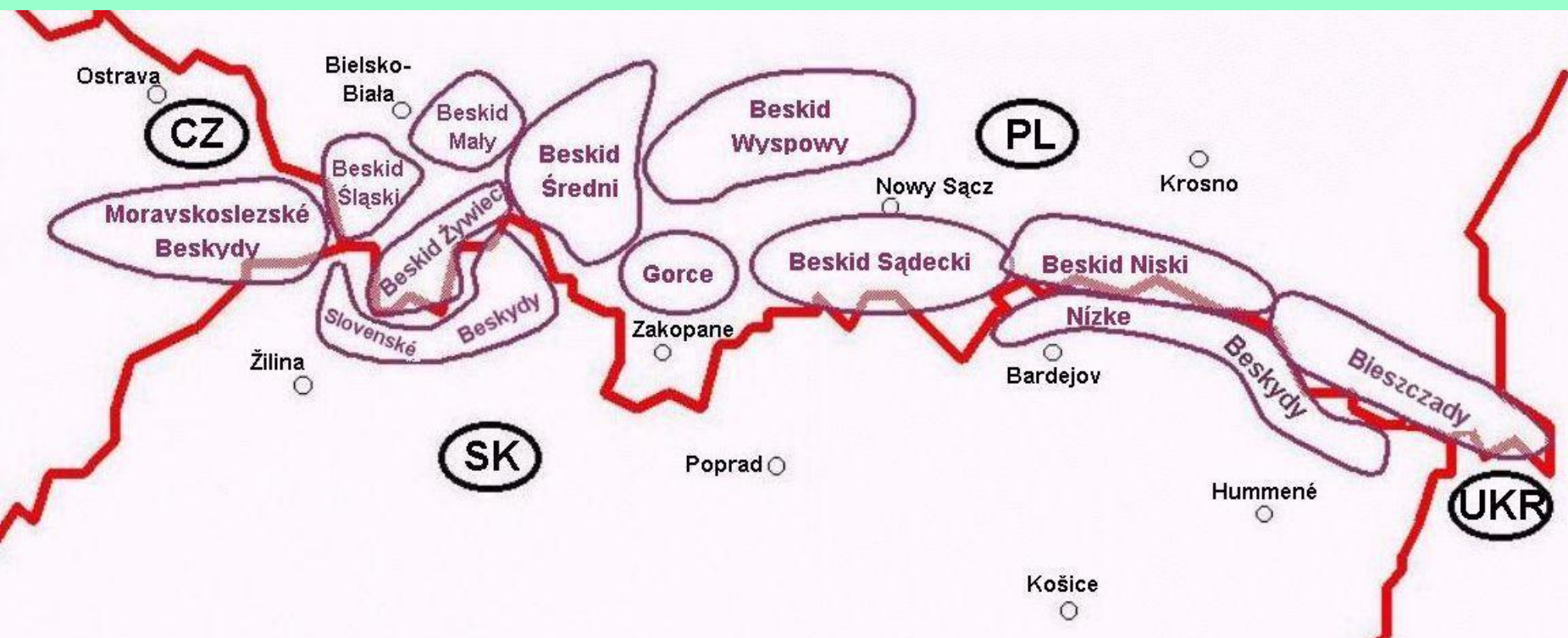
KARPATY

Ogólny podział Karpat na prowincje

Granice

Granice Beskidów są określone:

- od północy sąsiadują z Pogórzem Karpackim,
- na południu np. z Pieninami, Obniżeniem Orawsko-Podhalańskim.
- najdalej na zachód wysuniętym pasmem jest Beskid Śląsko-Morawski
- najdalej na wschód znajdują się Beskidy Połonińskie, przy czym warto zwrócić uwagę, że w wielu innych krajach granice te mogą być określane inaczej i często spotyka się wschodnią granicę Beskidów na Przełęczy Użockiej, pomiędzy Bieszczadami Zachodnimi (polskimi), a Bieszczadami Wschodnimi (ukraińskimi)

Geologia

Beskidy są najmłodszymi górami w Polsce, uległy fałdowaniom w końcowej fazie alpejskich ruchów górotwórczych (orogeneza alpejska), około 20 mln lat temu, a później zostały jeszcze raz wypiętrzone pod koniec trzeciorzędu.

Głównym składnikiem budulcowym Beskidów, są skały osadowe (piaskowce magurskie) oraz flisz karpacki – czyli kompleks skał składających się z piaskowców, łupków, zlepieńców, ilów i margli, które tworzyły się w praocenie (Tetyda), pokrywającym teren dzisiejszych Karpat. W niektórych miejscach, piaskowce pokryte są wapiennym płaszczem (np. Chełm, Jasieniowa, Tuł). Czasami, pomiędzy piaskowców wystają skały wulkaniczne (np. Wdżar w Gorcach na granicy z Pieninami, czy Bryjarka w Beskidzie Sądeckim, a także położona już na terenie Pienin, ale w pobliżu granicy z Beskidem Sądeckim Góra Jarmuta). Osady denne zostały poddane działaniom ogromnych sił ściskających i skutkiem tego zostały wypiętrzone i powstały z nich płaszczowiny: podśląska, śląska, podmagurska, magurska, skolska, stanowiące podstawę przyszłego łańcucha górskiego:

- płaszczowina podśląska tworzy obszar graniczący na północy z Beskidem Małym, a także część Kotliny Żywieckiej,
- płaszczowina śląska kształtuje Beskid Mały oraz Pogórze Wielickie, przylegające bezpośrednio do Beskidu Makowskiego.
- płaszczowina magurska kształtuje Beskid Makowski oraz Beskid Żywiecki łącznie z Pasmem Babiogórskim
- płaszczowina podmagurska pojawia się tylko w kilku oknach tektonicznych
- płaszczowina skolska buduje Pogórze Przemyskie i Góry Sanocko-Turczańskie.

Klimat

W Beskidach panuje klimat umiarkowany górski o wzrastających (ku wschodowi) cechach kontynentalnych. Charakterystyczne jest zmniejszanie się rocznej amplitudy temperatur wraz z wysokością.

Wykształciły się tu piętra klimatyczne – szczególnie dobrze widocznie na Babiej Górze – od umiarkowanie ciepłego do umiarkowanie zimnego w szczytowych partiach gór.

Piętra klimatyczne wiążą się z układem piętrowym roślinności. Do wysokości 900 m n.p.m. stoki porastają lasy mieszane, od 900 do 1150 m n.p.m. występują lasy regla dolnego, składające się głównie ze świerka, z niewielką domieszką jodły i buka. Powyżej (od 1150 do 1360 m n.p.m.) znajduje się piętro regla górnego, tworzone przez świerk. W najwyższych partiach występuje kosodrzewina i łąki wysokogórskie (hale).

Tutejszy klimat charakteryzuje się dużą zmiennością pogody, znaczną ilością opadów oraz silnymi i częstymi wiatrami (halny). Opady w Beskidach przekraczają czasem 1200 mm rocznie powodując powodzie.

Śnieg pojawia się w górach już około listopada i utrzymuje się do kwietnia. Najdłużej pokrywa lodowa utrzymuje się na najwyższych szczytach Beskidu Żywieckiego (Babia Góra, Pilsko). Najobfitsze opady śniegu przypadają na przełom lutego i marca.

Fauna i flora

Nazwa Beskid oznacza halę górską, polanę. Typowymi przykładami hal w Beskidach są Hala Redykalna, Hala Radziechowska, Hala Krawcula, Hala Pawlusia, Hala Miziowa (gdzie mieści się schronisko na Pilsku) i wiele innych. Hale położone są zazwyczaj w górnej części stoków wzniesień i niezmiennie rzadko obejmują swoim zasięgiem sam szczyt góry. Z hal rozciąga się zwykle piękny widok, zwłaszcza z posiadających wystawę południową – możemy wówczas podziwiać Tatry, Wielką Fatrę i Małą Fatrę.

Krajobraz Beskidów obejmuje kopulaste szczyty, z których najwyższe posiadają wyraźnie piętrowy charakter roślinności, obejmujący regiel górny i środkowy, porośnięte buczyną, dębem, świerkiem, sosną i jodłą, oraz kosówką w najwyższych partiach. Najwyższe szczyty w szczytowych kopułach często są nagie i skaliste (Babia Góra, Pilsko) lub mają liczne wychodnie skalne (wiele szczytów w Beskidzie Małym, okolice Pilska).

Roślinność

Dobrze wykształcone są piętra klimatyczne, od umiarkowanie ciepłego po umiarkowanie zimne w szczytowych partiach Babiej Góry i Pilska. Z piętrowością klimatyczną wiąże się piętrowy układ roślinności:

- regiel dolny
 - buk (*Fagus sylvatica*)
 - jodła (*Abies alba*)
 - jawor (*Acer pseudoplatanus*)
- regiel górny
 - karpacki bór świerkowy ze świerkiem (*Picea abies*)
- piętro subalpejskie (kosodrzewiny) – na Babiej Górze i Pilsku od około 1390 do 1650 m n.p.m.
 - kosodrzewina
 - porzeczka skalna
 - jarząg zwyczajny (*Sorbus aucuparia*)
 - skarłaty świerk
- piętro alpejskie (halne) na Babiej Górze od ok. 1650 m n.p.m.
 - sit skucina (*Juncus trifidus*) i kostrzewa niska (*Festuca supina*)
 - kostrzewa karpacka i mietlica alpejska

Świat zwierząt

W Beskidach występują m.in. gatunki zwierząt:

Ssaki:

jeleń, dzik, lis, kuna i borsuk, niedźwiedź, wilk, ryś, żbik

ptaki:

sikora, drozd, dzięcioł, głuszec

ptaki drapieżne:

orlik krzykliwy, gadożer, myszołów, kania, kruk, jarząbek, puchacz

płazy i gady:

salamandra plamista, kumak górski, żmija, gniewosz, padalec, traszka górską

ryby:

karp, karaś, leszcz, lipień i pstrąg strumieniowy

ponadto: 3000 gatunków bezkręgowców, z których najliczniejsze są chrząszcze i błonkówki, motyle, muchówki, niesporczaki i mięczaki

Ochrona przyrody

W Beskidach utworzono jedenaście parków narodowych:

- Babiogórski Park Narodowy (Polska.)
- Gorczański Park Narodowy (Polska)
- Magurski Park Narodowy (Polska)
- Bieszczadzki Park Narodowy (Polska)
- Park Narodowy Połoniny (Słowacja)
- Użański Park Narodowy (Ukraina)
- Park Narodowy Skolskie Beskidy (Ukraina)
- Park Narodowy Synewir (Ukraina)
- Karpacki Park Narodowy (Ukraina)
- Park Narodowy Huculszczyzna (Ukraina)
- Wyżnicki Park Narodowy (Ukraina)

Ponadto (na obrzeżu):

Tatrzański Park Narodowy
Pieniński Park Narodowy

Podział Beskidów według J. Kondrackiego

Większe pasma Beskidów (na zachód od Przełęczy Użockiej)

Beskidy Zachodnie: 1

Beskid Śląsko-Morawski – najwyższy szczyt: Łysa Góra (1324 m n.p.m.)

Beskid Śląski – najwyższy szczyt: Skrzyczne (1257 m n.p.m.),

Beskid Mały – najwyższe szczyty: Czupel (933 m n.p.m.) w zachodniej części; Madahora (929 m n.p.m.) i Leskowiec (922 m n.p.m.) w Beskidzie Andrychowskim

Kotlina Żywiecka

Beskid Żywiecki – najwyższy szczyt Babia Góra (1725 m n.p.m.),

Beskid Makowski – najwyższy szczyt Lubomir (904 m n.p.m.)

Beskid Wyspowy – najwyższy szczyt Mogielica (1170 m n.p.m.)

Kotlina Rabczańska

Gorce – najwyższy szczyt Turbacz (1310 m n.p.m.)

Beskid Sądecki – najwyższy szczyt Radziejowa (1262 m n.p.m.)

Czasem zaliczane są do nich także:

Góry Czerchowskie

Góry Kisuckie

Magura Orawska

Beskidy Środkowe – na obszarze Polski zajmują powierzchnię ok. 2100 km²:

Beskid Niski – najwyższy szczyt Busov (1002 m n.p.m.) na Słowacji, w Polsce Lackowa (997 m n.p.m.)

Pogórze Ondawskie na Słowacji

Beskidy Wschodnie:

Beskidy Lesiste – rozciągają się na obszarze Ukrainy, Polski, Słowacji i Rumunii.

Góry Sanocko-Turczańskie – najwyższy szczyt Magura Łomniańska (1024 m n.p.m.)

Bieszczady Zachodnie – najwyższy szczyt Tarnica (1346 m n.p.m.)

Bieszczady Wschodnie – najwyższy szczyt Pikuj (1405 m n.p.m.)

Beskidy Brzeżne

Gorgany – najwyższy szczyt Sywula (1836 m n.p.m.)

Beskidy Pokucko-Bukowińskie

Beskidy Połonińskie

Połonina Równa

Połonina Borżawa

Połonina Czerwona

Świdowiec – najwyższy szczyt (Bliźnica 1880 m n.p.m.)

Czarnohora – najwyższy szczyt (Howerla 2061 m n.p.m.)

Połoniny Hryniawskie

- 1. Karpaty Zachodnie** od Bramy Morawskiej po Przełęcz Łupkowską
- 2. Karpaty Wschodnie** do Przełęczy Predeal
- 3. Karpaty Południowe** zwane też Alpy Transylwańskie
- 4. Wyżyna Transylwańska**
- 5. Góry Zachodniorumuńskie**

Ostatnio Karpaty Wschodnie i Południowe łączy się w jedną grupę tzw.
Karpaty Południowo-Wschodnie

51 Karpaty Zachodnie

513 Zewnętrzne Karpaty Zachodnie

513.1 Karpaty Austriacko-Morawskie i Środkowomorawskie

513.2 Karpaty Środkowomorawskie

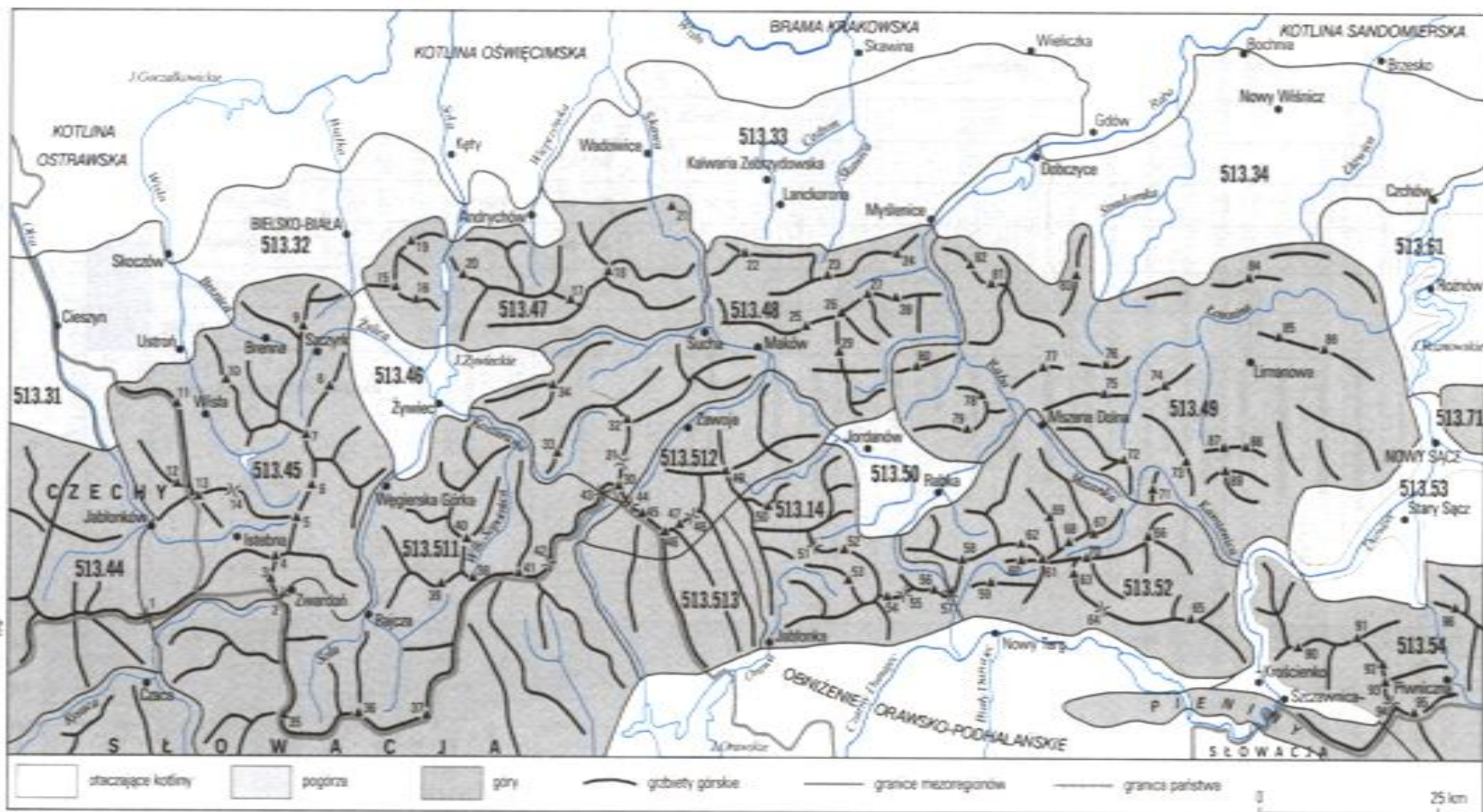
513.3 Pogórze Zachodniobeskidzkie

513.4 Bielawy,

513.4-5 Beskidy Zachodnie

513.6 Pogórze Wschodniobeskidzkie

513.7 Środkowe.

Beskidy Zachodnie

Beskidy Zachodnie (513.4-5, słow. *Západné Beskydy*) - średnie wysokości nad poziomem morza oscylują pomiędzy 600 a 1400 m (wyjątek to masyw Pilska i masyw Babiej Góry, które przekraczają 1500 m n.p.m.).

W skład Beskidów Zachodnich wchodzi:

- Beskid Śląsko-Morawski (czes., słow. *Moravskoslezské Beskydy*)
- Beskid Śląski (czes. *Slezské Beskydy*)
- Kotlina Żywiecka
- Beskid Mały
- Beskid Makowski
- Beskid Wyspowy
- Kotlina Rabczańska
- Beskid Żywiecki
 - Beskid Orawsko-Żywiecki
 - Pasma Babiogórskie
 - Działy Orawskie
 - Pasma Orawsko-Podhalańskie
- Gorce
- Kotlina Sądecka
- Beskid Sądecki
- Góry Czerchowskie (słow. *Čergov*)
- Góry Kisuckie (słow. *Kisucká vrchovina*)
- Magura Orawska (słow. *Oravská Magura*)

Pogórze Zachodniobeskidzkie (513.3, czes. *Podbeskydská pahorkatina*) - makroregion w Polsce i Czechach, w Zewnętrznych Karpatach Zachodnich. Zaliczają się do niego mezoregiony:

- Pogórze Morawsko-Śląskie
- Pogórze Śląskie
- Pogórze Wielickie
- Pogórze Wiśnickie

Beskidy Środkowe (513.7) - to masyw górski łączący Beskidy Zachodnie z Beskidami Wschodnimi; na obszarze Polski zajmują powierzchnię ok. 2100 km².

Do tej części Beskidów należą:

- Beskid Niski - najwyższy szczyt Busov (1002 m n.p.m.), w części polskiej: Lackowa (997 m n.p.m.)
- Pogórze Ondawskie na Słowacji

Pogórze Środkowobeskidzkie (513.6) - makroregion w południowo-wschodniej Polsce, w Zewnętrznych Karpatach Zachodnich. Graniczy od wschodu i południa z Beskidem Lesistym a od zachodu z Beskidem Sądeckim. Zaliczają się do niego:

- Pogórze Rożnowskie
- Pogórze Ciężkowickie
- Pogórze Strzyżowskie
- Pogórze Dynowskie
- Pogórze Przemyskie
- Obniżenie Gorlickie
- Kotlina Jasielsko-Krośnieńska
- Pogórze Jasielskie
- Pogórze Bukowskie

522-5 Zewnętrzne Karpaty Wschodnie

522 Beskidy Wschodnie,

522.1 Karpaty Lesiste (Beskidy lesiste)

522.2 Karpaty Połonińskie

524 Karpaty Mołdawsko-Munteńskie,

525 Góry Wranczei i wsch. Góry Braszowskie

526 Subkarpaty Wschodnie.

Beskidy Wschodnie, (węg. *Külső-Beszkidek*) (522) - zaliczane są już do Karpat Wschodnich. Rozciągają się na obszarze Polski, Słowacji, Ukrainy i Rumunii; najwyższy szczyt Howerla (2061 m n.p.m). Charakteryzują się brakiem - tak charakterystycznej dla Beskidów Zachodnich i Środkowych - części pogórskiej.

Beskidy Wschodnie dzieli się, wzdłuż łuku Karpat, na dwa równoległe łańcuchy:

- Beskidy Lesiste
- Beskidy Połonińskie

Beskidy Lesiste (522.1) - makroregion stanowiący niższą, północną część Beskidów Wschodnich (Zewnętrzne Karpaty Wschodnie). Leżą na obszarze Polski, Słowacji, Ukrainy i Rumunii. Po stronie polskiej graniczy od północy z Pogórze Środkowobeskidzkim a od zachodu z Beskidem Niskim. Granice Beskidów Lesistych wyznaczają doliny:

Sanu, Osławy i Osławicy na północnym zachodzie,
Suczawy na południowym wschodzie.

Najwyższym szczytem tej części Beskidów jest Sywula w Gorganach (1836 m n.p.m.).

W ich skład wchodzi:

- Góry Sanocko-Turczańskie,
- Bieszczady Zachodnie,
- Bieszczady Wschodnie,
- Beskidy Brzeżne,
- Gorgany,
- Beskidy Pokucko-Bukowińskie.

Beskidy Lesiste są przecięte są kilkoma ważnymi szlakami komunikacyjnymi, *biegnącymi przez przełęcze: Użocką i Tatarską.*

Beskidy Połonińskie (522.2; ukr. *Полонинські гори* - *Połonyns'ki hory*) - makroregion stanowiący wyższą, południową (wewnętrzną) część Beskidów Wschodnich, położony na obszarze Ukrainy i Rumunii, ograniczony rzeką Uż na północnym zachodzie. Najwyższym szczytem jest Howerla (2061 m n.p.m.) w Czarnohorze.

W ich skład wchodzi:

- Połonina Równa (Riwna 1482 m n.p.m.),
- Połonina Borżawa (Stohy 1677 m n.p.m.),
- Połonina Czerwona,
- Świdowiec (Bliźnica 1880 m n.p.m.),
- Czarnohora (Howerla 2061 m n.p.m.),
- Połoniny Hryniawskie (Baba Ludowa 1590 m n.p.m.).

Beskidy zbudowane są ze skał osadowych - piaskowców i łupków, podrzędnie zlepieńców (czyli fliszu), powstałych w okresie kredy i trzeciorzędu. Jako pasmo górskie zostały wypiętrzone w trzeciorzędzie, w czasie orogenezy alpejskiej.

Ta część Beskidów ma rzeźbę średniogórską, w najwyższych partiach występują formy polodowcowe - kotły polodowcowe, moreny i jeziorka polodowcowe, powstałe w plejstocenie.

Obszar tej części Beskidów pocięty jest głębokimi dolinami dopływów Dniestru i Cisy. Niższe części stoków pokryte są lasami, a wyższe partie stoków i wierzchowiny zajęte są przez połoniny (1200–1400 m n.p.m.). Większą część Beskidów pokrywają lasy bukowe, bukowo-świerkowe i świerkowe.

W 1968 utworzono Rezerwat Karpacki o powierzchni 18,5 tys. ha.

Słabo zaludnione Beskidy Połonińskie przecięte są kilkoma ważnymi szlakami komunikacyjnymi, biegnącymi dolinami rzeki Uż (zachodni skraj) i Czarnej Cisy.

514 Centralne Karpaty Zachodnie

514.2 Małe Karpaty,

514.3 Dolina Środkowego Wagu,

514.4 Łańcuch Małofatrzański,

514.5 Łańcuch Tatrzański

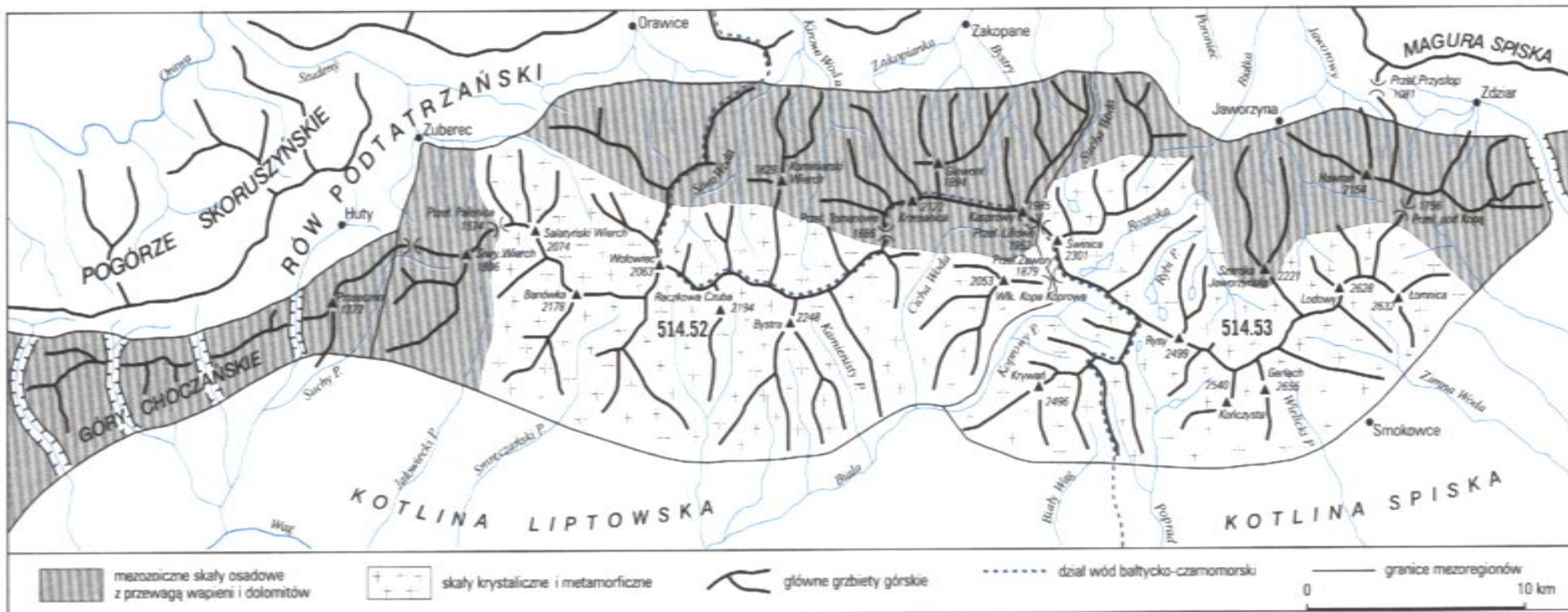
514.6 Obniżenie Nitrzańsko-Turczańskie

514.7 Obniżenie Liptowsko-Spiskie.

514.8 Łańcuch Wielkofatrzański,

514.9 Łańcuch Niżnotatrzański,

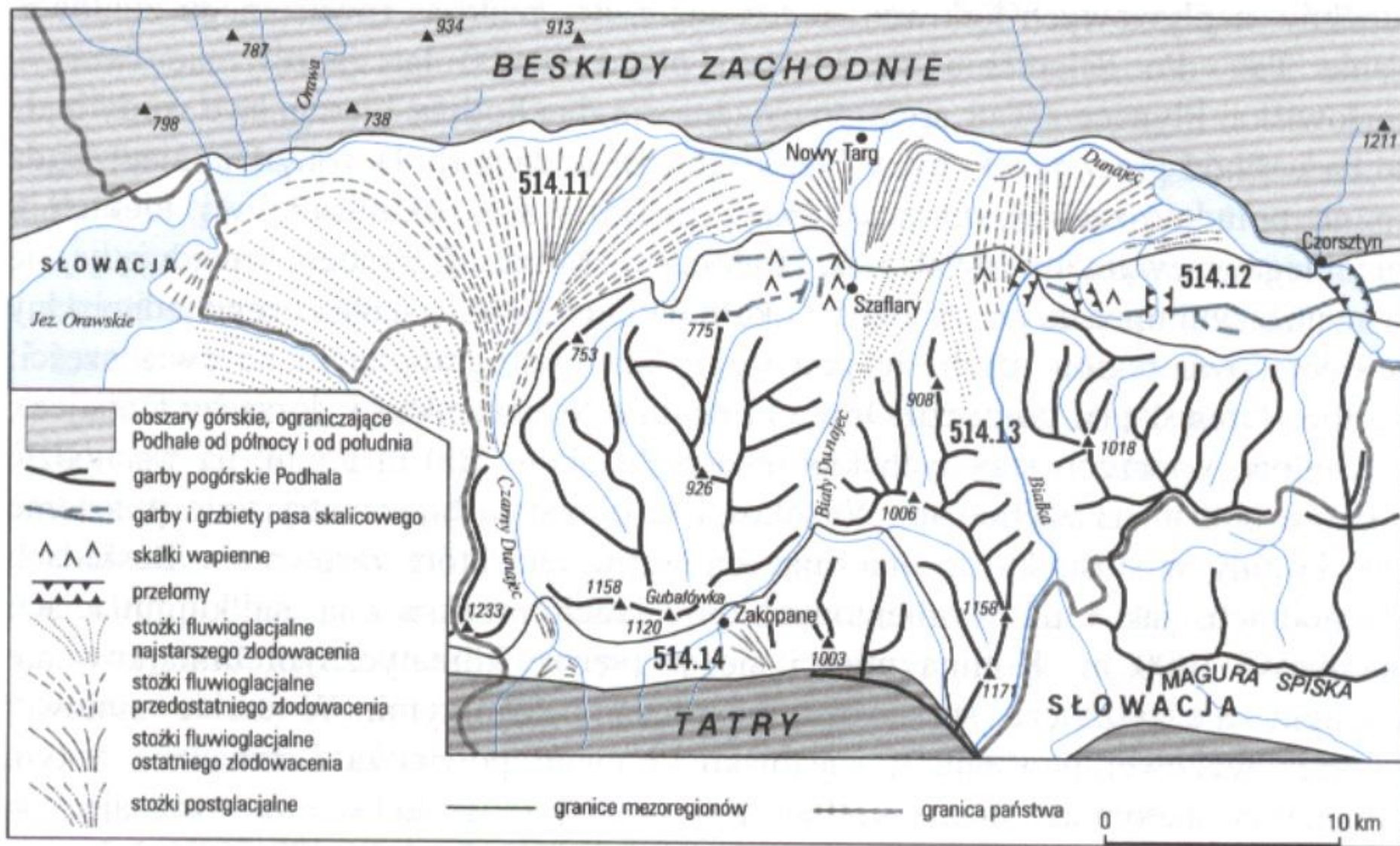
514.1 Obniżenie Orawsko-Podhalańskie,

Łańcuch Tatrzański

Łańcuch Tatrzański (514.5) - makroregion w Polsce i w Słowacji, w Centralnych Karpatach Zachodnich. Zaliczają się do niego:

- Góry Choczańskie
- Tatry

Obniżenie Orawsko-Podhalańskie

Obniżenie Orawsko-Podhalańskie (514.1) - makroregion w Polsce i na Słowacji, w Centralnych Karpatach Zachodnich. Zaliczają się do niego:

- Kotlina Orawsko-Nowotarska
- Pieniny
- Pogórze Spisko-Gubałowskie
- Rów Podtatrzański

Howerla (2061 m npm) - Czarnohora

39 P

Піп-Іван
2028 м н.р.м

Pip-Ivan
2028

Раскуль

askul

2,5 км

0h 45 min

іг

2.5 км

Stih

3h 3 min

14

КРУТИЙ ХІЛ
(st p slope)

Rejon Babiej Gory
www.beskidy.prv.pl

Babia Gora - widok z Sokolicy
www.beskidy.prv.pl

Widoki ze szczytu Babiej Gory
www.beskidy.prv.pl

Schronisko PTTK na Markowych Szczawinach
www.beskidy.prv.pl